

Clypevs Theologiæ Thomisticæ

Continens Tractatus de erroribus Pelagianorum, de Gratia, de
Iustificatione & Merito, de Virtutibus Theologicis, & quatuor Cardinalibus,
ac de ineffabili mysterio Incarnationis

Gonet, Jean-Baptiste

Parisiis, 1669

Art. I. An homo in statu naturæ lapsæ possit sine gratia, seu speciali
auxilio, omnes veritates naturales, tam speculativas, quàm practicas
cognoscere?

[urn:nbn:de:hbz:466:1-77342](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-77342)

DISPUTATIO PRIMA.

De Necessitate Gratiae.

Ad questionem 109. D. Thomae.

1. NTEQVAM ad litteram D. Thomae accedamus, & disputationem istam aggrediamur, quatuor breviter hic praemittenda sunt. Primum est, S. Doctorem in titulo qu. 109. appellare gratiam, *principium exterius humanorum actuum*, non inhæsi-
ve, sed egressivè: quia licet ponataliquid in anima, vel per modum habitus, ut gratia sanctificans, vel per modum motionis, ut gratia auxilians, illud tamen ex intraneis naturæ non dimanat, sed ab exteriori principio, Deo scilicet, ut operante supra totius naturæ exigentiam, procedit: sicut lapis dicitur moveri à principio extrinseco, quia licet impulsus illi inhæreat, tamen à principio exteriori causatur.
2. Secundum est, nomine gratiæ, significari dona gratis & liberaliter à Deo collata: unde quia illa triplicis generis sunt, triplex etiam est gratiæ acceptio & significatio: una larga & impropria, quæ comprehendit quodcumque beneficium à Deo nobis gratis & liberaliter concessum, sive ad naturam pertineat, sive supra naturam sit: unde Patres sextæ Synodi, actione 11. in Epist. ad Sophroniū, Angelorum immortalitatem, licet ipsis connaturalem, nomine gratiæ afficiunt: & Augustinus Ep. 95. & 105. observat rerum creationem & conservationem, gratiam vocari posse; quia gratis & liberaliter à Deo conceditur. Hanc gratiam non negavit Pelagius: imò Patres Concilij Palæstini sefellit, concedens necessitatem gratiæ ad opera salutaria, sed gratiæ nomine dolosè beneficium creationis intelligens, ut in Tractatu præcedenti declaravimus. Alia acceptio gratiæ est magis propria, & non se extendit ad quodcumque donum, in creatione gratis & liberaliter à Deo concessum, sed duntaxat ad dona aliqua naturalia, omnino indubitata, quale in statu innocentie fuit donum integritatis, & cuiusmodi etiam sunt in statu naturæ lapsæ auxilia quædam intra ordinem naturæ specialia, quæ dantur ad aliqua opera difficilia & heroica ordinis naturalis exercenda, ut infra patebit. Tertia demum est maximè propria, & significat solum dona & beneficia supra totum naturæ debitum nobis per Christū exhibita, in ordine ad nostram salutem; & hæc est propria & theologica gratiæ consideratio, de qua in hoc Tractatu acturi sumus, quamvis interdum de gratia secundo modo accepta mentionem simus facturi, præcipuè disputatione sequenti.
3. Tertiò observandum est, gratiam propriissimè dictam, ob diversa munia quæ exhibet, quiaque præcipuè nominibus insigniti: vocatur enim elevans, sanctificans, sanans, movens, & auxilians. Dicitur *elevans*, quia elevat hominem ad ordinem supernaturalem; vel per modum habitus, ut gratia habitualis, & virtutes infusæ; vel per modum dispositionis, ut auxilium collatum ad actum contritionis. Vocatur *sanctificans*, seu *justificans*, quia animam mundat à peccato, & Deo totius

A sanctitatis & puritatis fonti conjungit. Appellatur *sanans*, quia potentias animæ per peccatum deordinatas, lasas, & debilitatas, ordinat, sanat, & rectificat. Dicitur *movens*, quia animam movet & applicat ad actus supernaturales eliciendos. Denique *adjuvans*, seu *auxilians* nuncupatur, quia hominem adjuvat, eique vires & auxilium præbet ad operandum, & ultimum finem obtinendum: unde quidquid in nobis est sanctitatis, pietatis, virtutis, salutis, justitiæ, & meriti, totum illi debemus, juxta illud Apostoli, *Gratiâ sum id quod sum*.

Denique observandum est, quod S. Doctor ad probandum gratiam esse, ostendit illam necessariam esse: quia sicut in naturalibus divina providentia non deest in necessariis, ita nec deerit in supernaturalibus; & ideo si gratia esset necessaria, bene sequitur quod Deus eam conferat. Priusquam verò agat de necessitate gratiæ ad attingendum bonum, vel vitandum malum, disputat de ejus necessitate in ordine ad cognitionem veri: quia veritatis cognitio ad volitionem boni, & rectam operationem requiritur. Unde sic

ARTICVLVS PRIMVS.

An homo in statu naturæ lapsæ possit sine gratia, seu speciali auxilio, omnes veritates naturales, tam speculativas, quam practicas cognoscere?

§. I.

Quibusdam præmissis, referuntur sententia.

Notandum primò, veritatem aliquam dupliciter dici naturalem: Primò ex parte rei, ut cum consistit in ipsis rebus naturalibus, cuiusmodi sunt Deus ut author & finis naturæ, & omnia quæ ordinantur ad istum finem, & finem supernaturalem nullo modo respiciunt: Secundo ex parte medij aut luminis quo cognoscitur, ut cum cognosci potest lumine naturali nostri intellectus. Et quia hoc lumen est tantum sufficiens ad ea objecta cognoscenda, in quorum notitiam per sensibilia possumus devenire; ideo illæ tantum veritates dicuntur hoc modo naturales, quæ ex sensibilibus cognosci possunt, ut docet D. Thomas hic art. 1. Præfens ergo difficultas procedit solum de veritatibus naturalibus hoc posteriori modo: nam ex his quæ dicuntur naturales priori modo, certum est multas non posse cognosci ab homine viribus suæ naturæ, ut patet de cogitationibus cordium, de futuris contingentibus, de præteritis quæ nullum sui vestigium reliquere, & de his quæ sunt intra orbes cælestes, aut quæ latent in visceribus terræ, vel in profundo maris, quæ naturaliter sunt abscondita nobis, propter impedimentum physicum quod habent ne obiciantur sensibus nostris.

Notandum secundo, veritates naturales, sive ex parte rei, sive ex parte medij, subdividi in

Disp. 1.
art. 1.

speculativas & practicas : speculativæ dicuntur quæ non pertinent ad operationem, sed solum ad cognitionem; practicæ verò, quæ ordinantur ad operationem, vel movendo ad eam, vel ipsam dirigendo : unde dicitur quod intellectus speculativus, extensione fit practicus.

7. Notandum tertio, veritatem practicam tripliciter posse cognosci : Primo in universali, ut v.g. succurrendum est egenis, furtum est fugiendum, &c. Secundo in particulari, ut v.g. hic & nunc succurrendum est huic egeno : Tertio cum imperio efficaci intellectus practici, ut v.g. nunc succurre ipsi. Non agimus hîc de veritatibus practicis primi generis; quia istæ pertinent ad Philosophiam moralem, & de his est eadem ratio ac de speculativis; nec de veritatibus practicis tertij generis; cum enim opus voluntatis sit necessarium cum hujusmodi imperio efficaci intellectus conjunctum, sic cognoscere verum practicum, idem est ac velle & operari bonum morale, de quo art. 3. dicemus: loquimur ergo solum de veritatibus practicis secundi generis.

8. Notandum quarto, veritates, tam speculativas, quam practicas, posse in præsentî dupliciter considerari, divisivè nimirum, considerando unam vel aliquas scotim ab aliis, vel collectivè, totam ipsarum collectionem attingendo, seu nullas ab aliis separando.

9. Notandum quinto, duplicem solere distingui potentiam : Unam physicam, quæ attenditur penes proportionem & commensurationem ad actum, abstrahendo à difficultatibus, occupationibus, impedimentis, &c. Alteram moralem, quæ non solum dicit proportionem ad actum vel objectum, sed etiam carentiam omnium impedimentorum, quæ possunt eam prohibere ne exeat in actum, vel saltem ne ita promptè & expedite operetur : v.g. homo sanus & liber à vinculis seu compedibus, censetur habere non solum potentiam physicam, sed etiam moralem ad ambulandum : ille verò qui laborat podagrâ, aut compedibus detinetur, physicè quidem potens est ad ambulandum, non tamen moraliter, quia non est liber ab impedimentis.

10. Notandum sexto, quod quando quarimus, an homo in statu naturæ lapsæ possit cognoscere veritates naturales sine gratia, loquimur de gratia actuali, sive auxiliante, non verò de habituali, seu sanctificante; quia manifestum est talem gratiam ad cognoscendas veritates naturales non esse necessariam, cum Aristoteles, Plato, & alij Philosophi Gentiles, eâ privati, plures veritates naturales, de existentia & unitate Dei, aliisque ejus attributis, ex creaturis agnoverint, juxta illud Apostoli ad Romanos 1. *Quod notum est Dei, manifestum est illis, invisibilia quippe, &c.* unde cum Augustinus 1. Soliloq. cap. 2. dixisset; *Deus qui non nisi mundos verum scire voluisti* : hoc retractat libro 1. Retract. cap. 4. quia, inquit, responderi potest, multos etiam non mundos, multa scire vera, ut etiam refert D. Thomas hic art. 1. in argum. sed contra.

11. Demum observandum est, quinque à Theologis solere distingui status naturæ humanæ, nempe statum naturæ puræ, naturæ integræ, innocentie, seu justitiæ originalis, naturæ lapsæ, & naturæ per gratiam reparatæ, de quibus fusè egimus in Tractatu de homine & statibus naturæ humanæ, quem in fine Tomi secundi reperies. His præmissis.

12. Circa resolutionem propositæ difficultatis quæ Tom. IV.

tuor versantur sententiæ. Prima fuit quorundam antiquorum, quos suppresso nomine refert & refellit S. Thomas in 2. dist. 28. qu. 1. art. 5. asserentium hominem, in statu naturæ lapsæ, nullam veritatem naturalem sine auxilio gratiæ posse cognoscere. Quam opinionem, jam oblivioni traditam, suscitavit Vazquez hic disp. 188. cap. 2. ubi docet notitiam cujuscumque veritatis naturalis, quæ aliquo modo movet affectum ad rectè vivendum, non posse haberi sine auxilio gratiæ per Christum : quæ verò ad virtutem non movet, posse quidem haberi sine ulla gratia Christi, non tamen sine auxilio gratiæ Dei. Illum sequitur Meratius disp. 1. de gratia sect. 2. In eo tamen differt Vazquez ab antiquis illis Theologis, à D. Thoma citatis, quod isti indigentiam specialis auxilij ad cognoscendas veritates naturales ex ignorantie vulnere, per originale peccatum humanæ naturæ infecto, peti dicebant; ille verò vult eam provenire, non ex defectu virium, aut vulnere ignorantie, sed ex differentia & contingentia quam habet intellectus, ut moveatur ad hoc potius objectum quam ad illud. Secunda sententia tenet posse quidem hominem lapsum solis viribus naturæ cognoscere multas veritates naturales, tam speculativas, quam practicas, non tamen omnes divisivè, quia dantur aliquæ ita difficiles, ut ad eas attingendas specialis gratia requiratur. Hanc tenent Montezino, Granados, & quidam alij ex Recentioribus; & de veritatibus practicis probabilem existimant Curiel, & Martinez.

Tertia affirmat intellectum hominis lapsi posse cum solo concursu generali cognoscere omne verum naturale speculabile, non solum divisivè, sed etiam collectivè. Pro hac referri solent Durandus in 2. dist. 28. quest. 1. Cajetanus & Medina hic art. 1. Sed Durandus & Medina id expressè non asserunt de tota collectione veritatum, & intelligi possunt de omni vero divisivè sumpto : Cajetanus verò in eam magis inclinare videtur, cum non agnoscat vulnus ignorantie in intellectu speculativo, sed duntaxat in practico.

Quarta denique existimat posse omnes istas veritates divisivè ab homine lapsò, absque speciali gratia & illustratione cognosci, non tamen collectivè. Hæc est communis inter Thomistas, quos sequuntur plures extraneis.

§. II.

Prima opinio rejicitur.

Dico primò : Homo lapsus, cum solo concursu generali, & absque speciali gratia, seu illustratione, aliquas veritates naturales, tam ex speculativis, quam ex practicis, potest cognoscere.

Prima pars conclusionis probatur primò ex D. Thoma hic art. 1. ubi sic habet : *Ad cognitionem cujuscumque veri homo indiget auxilio divino (id est concursu generali) ut intellectus à Deo moveatur ad suum actum. non autem indiget, ad cognoscendam veritatem in omnibus, novâ illustratione superadditâ naturali illustrationi, sed in quibusdam quæ excedunt naturalem cognitionem.*

Respondet Vazquez, quod dum D. Thomas asserit hominem non indigere novâ illustratione superadditâ illustrationi naturali ad cognoscendam veritatem in omnibus, vult dicere quod homo non indigeat quidem ad cognitionem cujuscumque veritatis novâ illustratione, sive gratiâ,

D iij

quæ sit habitualis, & supernaturalis ordinis, nihilominus indigeat auxilio Dei, id est dono speciali gratiæ actualis, naturalis ordinis.

Sed contra: Licet D. Thomas loco citato asserat hominem indigere auxilio Dei ad cognitionem cuiuscunque veritatis, nomine tamen auxilij divini non intelligit donum speciale gratiæ actualis, sed generalem duntaxat concursum primæ causæ cum omnibus causis secundis: loquitur enim de auxilio Dei communi intellectui, & cæteris agentibus creatis, ut constat manifestè ex eo quod immediatè ante verba citata comparat intellectum humanum cum aliis agentibus creatis, quantum ad indigentiam auxilij divini, quod appellat *motionem ad agendum*: auxilium autem Dei, commune intellectui & aliis causis secundis, non est speciale, sed generale, ut constat: Afferit ergo S. Doctor intellectum hominis, cum solo concursu Dei generali, absque dono speciali gratiæ, etiam actualis & naturalis ordinis, posse cognoscere aliquas veritates naturales. Quod confirmatur alio ejus testimonio ex 1. sent. dist. 28. quæst. 1. art. 5. ubi loquens de veritatibus naturalibus, sic ait: *Dicendum est quod hac vera sine omni lumine gratiæ superaddito, per lumen naturale intellectus agentis cognosci possunt.*

16. Probatur secundò eadem pars ratione quam idem S. Doctor hic art. 1. his verbis insinuat: *Vnaqueque forma, inditaretur creatis à Deo habet efficaciam respectu alicujus actus determinati, in quem potest secundum suam proprietatem (verbi gratiâ, Sol ratione luminis sibi naturaliter inditi, potest cum solo generali Dei concursu, titulo creationis cuilibet creaturæ connaturaliter debito, illuminare; ignis ratione caloris sibi congeniti, calefacere, & sic de aliis) sic igitur intellectus humanus habet aliquam formam, scilicet ipsum intelligibile lumen, quod est de se sufficiens ad aliqua intelligibilia cognoscenda, ad ea scilicet in quorum notitiam per sensibilia possumus devenire, subindeque cum solo generali concursu, & absque speciali gratia potest, etiam in natura lapsa, aliquod ex illis cognoscere, & aliquam veritatem speculativam, saltem ex maximè cognoscibilibus, percipere: alias, ut ait idem Doctor Angelicus in 2. dist. 28. quæst. 1. art. 3. *Natura humana aliis imperfectior esset, quæ non sibi sufficeret in naturalibus operationibus.* & intellectiva potentia esset omnium formarum imperfectissima; quod tamen absurdissimum est: omnis enim efficacia seu activitas formæ fundatur in actualitate, ita ut quantò forma fuerit actualior, tantò sit efficacior & activior: atque adeò cum intellectus sit actualior cæteris formis, sicut est magis immaterialis, magis quoque segregatus est à potentialitate.*

17. Confirmatur: Visus non indiget gratiâ ad videndum colorem, lumine Solis illustratum: cur igitur intellectus egebit speciali Dei auxilio ad quodlibet verum, etiam per se notum, cognoscendum, illudque cum solo generali Dei concursu non poterit apprehendere?

18. Respondebis primò, cum Authoribus antiquis primæ sententiæ, intellectum humanum ad quodcumque verum cognoscendum indigere speciali auxilio, quia per peccatum originale fuit vulneratus vulnere ignorantie, & mansit sine ordine ad verum; & in hoc differre ab oculo corporeo, & ab aliis causis naturalibus, quæ per peccatum non sunt vulneratæ, unde non indigent sanari per speciale auxilium, sed cum solo generali Dei

A concursu in actus sibi connaturales possunt exire.

Sed contra: Et si per peccatum originale lumen naturale intellectus nostri fuerit lætum, five attenuatum, non tamen fuit totaliter extinctum, ut de fide certum est: Ergo cum solo generali Dei concursu potest aliquas veritates speculativas, saltem ex facilioribus & per se notis cognoscere. Patet consequentia: nam lumen attenuatum, etsi non intensè, potest tamen lucere; & homo agrotus potest aliquos passus elicere, etsi non sicut homo sanus: item potentia visiva, quantumcumque læsa & debilitata, dummodo non sit totaliter extincta, potest absque speciali auxilio Dei videre aliquod objectum, saltem ex maximè omnium visibilibus.

Respondebis secundò cum Vazque & Meratio, intellectum humanum non indigere auxilio speciali ad cognoscendas veritates naturales, ex eo quod fuerit læsus, seu debilitatus per peccatum originale, sed quia ad verum & falsum indifferens est, unde quod determinetur ad verum potius quam ad falsum, est specialis gratia conditoris.

Sed contra: Intellectus noster, quantum ad suam primariam inclinationem, est quoad specificationem determinatus & propensus in verum sibi proportionatum, & sic falsitas est contra ejus naturam, sicut peccatum supra quæst. 71. dicitur esse contra naturalem inclinationem hominis: unde aliquando est ei debitum auxilium, non solum sufficiens, sed etiam efficax, ad exercitium alicujus cognitionis circa veritatem.

Dices cum Vazque: Et si intellectus noster secundum suam primariam inclinationem sit ad verum propensus quoad specificationem, tamen quoad exercitium indifferens est ad hoc vel illud verum, unde quod determinetur ad hoc, gratia specialis est.

Sed contra: Eo ipso quod intellectus quoad specificationem sit determinatus ad verum, debitus est ei concursus generalis ad aliquando verum attingendum; sicut igni debitus est concursus generalis ad calefaciendum, quia quoad specificationem determinatus est ad calefaciendum, licet in exercitio indifferens sit ad hoc vel illud combustibile; cum hac tamen differentia, quod igni debitus est ille concursus generalis in omnibus suis individuis, debito necessitatis; natura autem intellectuali, debito proportionis in aliquibus individuis, contingenter; sicut debitum est naturæ intellectuali habere bonum ingenium, non in omnibus individuis, sed in aliquibus: Ergo quod aliquando intellectus humanus à Deo determinetur ad cognoscendam aliquam veritatem naturalem & sibi proportionatam, specialis gratia Dei conditoris dici non debet, sed spectat ad generalem gratiam creationis, & ad universalem Dei providentiam.

Addo quod ex hac sententia Vazquezij sequitur, intellectum sine auxilio speciali valere solum ad falsum, subindeque etiam voluntatem solum valere ad malum, cum illa sequatur intellectum, & nequeat operari bonum, nisi ab eo præcognitum: Sed hoc dici non potest, cum sit damnatum à Pio V. & Gregorio XIII, certas Baij propositiones proferentibus, inter quas ista reperitur: *Liberum arbitrium sine gratia & adjutorio Dei, non nisi ad peccandum valet*: Ergo &c. Nec valet si dicas cum eodem Vazquezio, esse medium inter bonum & malum, scilicet indifferens: non, inquam, valet, Tum quia in Tractatu de moralitate actuum humanorum hoc impugnatum

19.

20.

21.

Dist. 5.
art. 5.

est; ibi enim ostendimus, nullum posse dari actum humanum indifferentem in individuo: Tum etiam, quia licet secundum aliquos respectu voluntatis detur actus indifferens in individuo, & medius inter bonum & malum, non tamen potest dari actus indifferens in individuo inter verum & falsum, cum ab eo quod res est vel non est, propositio dicatur vera vel falsa, & inter esse & non esse, utpote contradictoria, nullum possit dari medium.

21. Ex dictis probata manet secunda assertionis pars, quæ est de veritatibus practicis & moralibus; nam sicut lumen naturale intellectus speculativi non est totaliter extinctum per peccatum originale, sed duntaxat attenuatum; ita nec lumen naturale synderesis, seu intellectus practici, unde Psalmo 4. dicitur: *signatum est super nos lumen vultus tui Domine*; & Apostolus ad Rom. 1. docet legem Dei naturalem scriptam esse in cordibus, seu conscientia omnium hominum, non operatione extraordinariâ Dei, seu digito Dei extraordinariè operante (ut scripta erat lex verus in tabulis lapideis) sed ipsâ creatione, seu impressione luminis naturalis. Hinc Chrysostomus homil. 50. in Genes. ait: *In natura nostra insita est scientia boni & mali, nullus igitur præterat quod ignorans, virtutem negligat.* &c. Ergo homo in statu naturæ lapsæ potest, absque speciali auxilio gratiæ, non tantum aliquas cognitiones speculativas de existentia Dei habere, sed etiam aliquas practicas & morales de ejus lege naturali, deductas ex primis principiis synderesis. Consequentia patet ex supra dictis: potentia enim læsa & debilitata, dammodo non sit totaliter extincta, potest aliquem actum imperfectum elicere, ut supra variis exemplis declaravimus.

23. Confirmatur primò: Paulus ait quod per hanc cognitionem practicam, quam Deus indidit omnibus hominibus, ipsi sibi sunt lex: At si hæc notitia non esset eis naturalis, non essent ipsi sibi lex: Ergo talis cognitio est ex viribus naturæ, non verò ex speciali auxilio gratiæ.

Confirmatur secundò: Potest homo (ut ostenditur art. 3.) aliquod bonum morale naturalis ordinis absque auxilio gratiæ facere: Ergo & illud practice cognoscere in ratione boni, nihil enim volitum, quin præcognitum speculative & practice.

§. III.

Solvuntur objectiones.

14. Contra nostram assertionem obijciunt in primis Adversarij: Homo dicitur à Sanctis Patribus ex peccato originali accepisse vulnus ignorantie, & factus esse cæcus: Ergo nihil videre potest in illo statu, nisi illuminetur per gratiam. Unde Gregorius Magnus homil. 11. in Evang. loquens de cæco quem Christus Luce 18. illuminavit: *Quis (inquit) juxta historiam cæcus iste fuerit, ignoramus, sed tamen quid per mysterium significet, novimus: Cæcus quippe est genus humanum, quod à parente primo à Paradisi gaudiis expulsum, claritatem supernæ lucis ignorans, damnationis suæ tenebras patitur, sed tamen per Redemptoris sui præsentiam illuminatur, ut interna lucis gaudia jam per desiderium videat, atque in via vitæ boni operis gressus ponat.*
25. Respondeo quod homo dicitur factus cæcus per peccatum originale, quia per illud amisit lumen fidei, & scientiæ infusæ, quod in statu in-

nocentiæ Adam à Deo receperat; unde ut illud recuperet, eget gratiâ Redemptoris: non autem dicitur cæcus ex eo quod lumen rationis & scientiæ acquisitæ perdiderit; sic enim per originale defineret esse homo: quapropter, ut veritates naturales, sive speculativas, sive practicas, cognoscat, non indiget auxilio speciali, sed duntaxat concursu generali.

Addo quod vulnus ignorantie, humanæ naturæ per originale inflatum, solum convincit, non posse hominem in statu naturæ lapsæ omnes veritates naturales collectivè cognoscere, non verò arguit, ipsum nullam omnino sine speciali auxilio posse attingere: nam, ut supra dicebamus, quamvis infirmus & vulneratus, non possit omnia facere quæ sanus facit, potest tamen aliqua, quæ sunt ejus viribus proportionata, præstare.

Obijciunt secundò aliqua Scripturæ, Conciliorum, & SS. Patrum testimonia: Apostolus enim 2. ad Corint. 3. ait: *Non sumus sufficientes cogitare aliquid ex nobis, sed sufficientia nostra ex Deo est.* Et Concilium Milevitanum cap. 4. dicit, *utrumque Dei donum esse, scire quid agere debeamus, & diligere quæ debemus.* Item in Synodo Arausicana can. 9. sic habetur: *Divini muneris est cum rectè cogitamus.* Et can. 21. *Nemo habet de suo nisi mendacium & peccatum: Si quid autem habet homo veritatis atque justitiæ, ab illo fonte est, quem debemus sistere in hac eremo, ut ex eo quasi guttis quibusdam irrorati, non deficiamus in via.* Denique aliqui Sancti Patres dixerunt omnem nostram cognitionem descendere à Deo Patre luminum, & omne verum, à quocumque dicatur, esse à Spiritu Sancto: Ergo nemo potest veritatem ullam, speculativam, aut practicam, sine speciali Dei gratia cognoscere.

Respondeo Apostolum loco citato loqui de cogitatione sancta, id est, ad veram justitiam & sanctitatem per se conferente; ut ex antecedentibus & subsequenter liquet, & exponit Concilium Arausicanum cap. 7. & August. lib. de prædestin. Sanctorum cap. 2. & de bono persever. cap. 13. ubi ait: *Quod attinet ad pietatis viam, & verum Dei cultum, non sumus sufficientes cogitare aliquid ex nobis.* Similiter Concilia & SS. Patres citati, vel loquuntur de cogitatione aliquo modo supernaturali, & ad salutem per se conferente, quam fatemur non posse haberi sine gratia; vel solum indicant, scientiam & cognitionem veritatum naturalium manare à Deo ut auctore naturæ, & per concursum generalem intellectum movente ad verum intelligendum, ut exponit S. Thomas quæst. 24. de verit. art. 14. in resp. ad argumentum *sed contra*, & hic art. 1. ad 1. ubi sic habet: *Dicendum quod omne verum, à quocumque dicatur, est à Spiritu Sancto, sicut ab infundente naturale lumen, & movente ad intelligendum & loquendum veritatem, non sicut ab inhabitante per gratiam.* &c. Cui interpretationi favet Concilium Africanum apud Augustinum Epist. 95. ubi ait aliquando nomine gratiæ non incongruè intelligi beneficia naturalia Dei, inclusa in creatione nostra.

Dices: Etiam mendacium, seu assensum falsum habemus à Deo ut auctore naturæ, eum enim elicimus viribus naturæ quam Deus condidit, & concursu generali & ordinario quem supeditat: Sed Concilium Arausicanum ait, nos habere à nobis mendacium, à Deo veritatem;

Ergo intendit nos illam habere à Deo, ut largitore gratiæ, & non tantum ut authore naturæ.

Respondeo negando Majorem: sicut enim licet Deus concurrat cum voluntate ad entitatem peccati, ejus tamen malitia ac deformitas non est à Deo movente & concurrente, sed à voluntate creata deficiente, seu difformiter ad regulas morum operante, ut alibi fusè exposuimus; ita licet Deus cum intellectu assensum falsum eliciente concurrat, tamen illa falsitas non oritur ex divina causalitate seu concursu, aut ex vi luminis intellectualis quod habet homo à Deo creatore, sed ex propria defectuibilitate intellectus creati, seu ex defectu majoris luminis quod illi deest. Quod potest hoc exemplo illustrari: si quis in locum tenebrosus inferret tenuem lucem, quâ illatâ locus maneret ex parte illuminatus, & ex parte obscurus & tenebrosus, tunc deberet dici quod quidquid habet claritatis locus ille, habet ab eo qui lucem intulit, quod verò restat in illo obscuritatis, habet à se, seu ex defectu majoris luminis quod illi deest. Sic creatura rationalis ex nihilo orta, quidquid habet veritatis, virtutis, sapientiæ, & sanctitatis, habet à Deo, vel ut largitore gratiæ, vel ut authore naturæ; quidquid verò habet defectuibilitatis in cognoscendo aut volendo, habet à se, veluti reliquias sui nihili: unde olim Deo dicebat humilis & pius Augustinus: *Ignosce quod meum est, agnosce quod tuum est.*

29. Obijciunt tertio: Possumus Deum orare pro auxilio ad quodcumque verum cognoscendum requisito, & de illo obtento ipsi gratias agere: Ergo illud non est generale, sed speciale. Antecedens patet ex communi praxi fidelium: nemo enim imprudentiæ damnat, quem videt tale auxilium à Deo petere, & pro eo obtento gratias illi exhibere. Consequentia verò probatur ex Augustino Epist. 95. ubi ait: *Oratio est clarissima gratiæ testificatio.* Et Epist. 107. dicit *gratiarum actio est certissimum signum beneficii gratuiti.*

30. Respondeo concessio Antecedente, negando Consequentiam: possumus enim pro auxilio generali Deum orare, & de eo obtento ipsi gratias agere, quando habet aliquid contingentie & fallibilitatis; nam ob talem contingentiam habet rationem beneficii, non specialis, quia debitum est, sed generalis, quia contingens est, & ex parte eventus fallibilitatem habet: quapropter oramus Deum pro pluvia, serenitate, frugibus terræ, & illis obtentis, gratias agimus illi; quia licet pertineant ad providentiam generalem, tamen contingentiam & fallibilitatem habent ex parte eventus.

31. Dices primo: ex hac responsione sequitur, concursum ad materiale peccati esse beneficium Dei; siquidem connotat aliquid contingentie & fallibilitatis.

Sed negatur sequela: quia omne quod datur contingentiter aut fallibiliter, non est beneficium, si aliunde non sit commodum & utile recipienti, nec cedat in bonum ipsius: quod non habet concursus ad materiale peccati.

32. Dices secundo: D. Augustinus, locis citatis, ex oratione, & gratiarum actione inferebat necessitatem gratiæ specialis, non verò solum auxilij generalis; agebat enim contra Pelagianos, qui non negabant gratiam generalem ad donum creationis pertinentem, sed specialem, & à dono creationis distinctam: Ergo ex eo quod fideles à Deo

A petant auxilium ad quamcumque veritatem cognoscendam, & de eo obtento ipsi gratias agant, rectè colligitur, non solum generale, sed etiam speciale auxilium, ad quamcumque veritatem cognoscendam requiri.

Respondeo concessio Antecedente, negando Consequentiam: licet enim ex oratione applicata ad res excedentes donum creationis, & efficaciam naturalium virium, rectè inferatur necessitas gratiæ specialis; & hoc modo S. Augustinus ex oratione rectè probet contra Pelagianos, specialem gratiam esse necessariam ad resurgendum à peccato, & ad benè operandum in ordine ad vitam æternam, quia hæc vires naturales excedunt: tamen ex oratione ut sic, non inferitur gratia strictè, sed lato modo sumpta, pro quolibet beneficio Dei; quia illa potest applicari ad res ordinis naturalis, seu ad generalem Dei providentiam pertinentes, quando aliquid contingentie & fallibilitatis habent, ut in exemplis supra adductis patet.

Obijciunt quarto: Dicitur potest de quacunque cognitione veritatis, quod potuit homo, salvâ suâ creatione, & providentiâ Dei generali, eâ carere: Ergo quod eam de facto assequatur, specialis gratia conditoris est, & non solum beneficium generale, ad donum creationis pertinens. Consequentia videtur bona: Antecedens probatur. Potuit Deus ita universum instituire, & ita disporre causas secundas, ut ex naturali earum cursu & operatione, in homine qui aliquando verum assequitur, semper error atque deceptio sequeretur; unde quod reipsa ita disponatur, ut hominem in veri cognitionem aliquando ducant, ad indebitam & specialem Dei providentiam, subindeque ad gratiam specialem à dono creationis distinctam, referendum esse videretur: Ergo potuit homo, salvâ suâ creatione, & providentiâ Dei generali, cujusvisque veritatis cognitione carere.

Respondeo primo, negando Antecedens: ad cujus probationem dicendum est, quod licet Deus de potentia absoluta talem ordinem & cursum causarum secundarum instituire potuerit, non tamen de potentia ordinata, seu per infinitam ejus sapientiam & suavem providentiam regulata: quia cuilibet homini suæ mentis compoti, & diu in vivis agenti, aliqua cognitio veritatis, præsertim Dei ut authoris naturæ, & primorum principiorum syndereis, connaturalis est.

Respondeo secundo, dato Antecedente, negando Consequentiam: nam ea dona quæ conveniunt plerisque hominum in cursu ordinario causarum naturalium, non sunt gratiæ strictè sumptæ, etsi aliquando contingat aliquem hominem illis carere: verbi gratiâ visus, auditus, locutio, & intelligentia ipsa, non sunt beneficia gratiæ strictè sumptæ, etsi aliquando contingat homines nasci cæcos, surdos, mutos, imò & quosdam perpetuò amentes; sed hæc, & alia id genus beneficia, ad dona creationis & conservationis, tanquam eorum corollaria & complementa, revocari debent. Idem cum proportionem de cognitione veritatum naturalium dicendum est.

§. IV.

Refelluntur alia sententia. & vera statuitur.

37. **D**ico secundò : Homo in statu naturæ lapsæ potest sine gratia, seu auxilio speciali, singulas veritates naturales, tam speculativas quam practicas cognoscere.

Hæc assertio intelligenda est, non de quibuscumque hominibus, sed de illis duntaxat qui ingenio pollent: nam aliqui sunt adeò inepti, ut neque propriâ inventionem, neque aliorum instructione & disciplinâ, possint acquirere notitiam cuiuscumque veritatis naturalis, etiam ex sensibus cognoscibilis; unde D. Thomas 1. contra Gent. c. 4. dicit aliquos ratione complexionis esse naturaliter indispositos ad sciendum. Hoc præmissis.

38. Probatur primò : Singulæ veritates naturales sunt proportionatæ physicè & moraliter cum intellectu hominis lapsi: Ergo potest illas absque speciali gratia cognoscere. Consequentia patet: nam specialis gratia solum est necessaria ad tollendam improportionem aliquam physicam aut moralem, ut ex dicendis constabit. Antecedens quoad primam partem est certum, cum veritates illæ contineantur intra lineam objecti sensibilis, quod est objectum proportionatum nostri intellectus pro hoc statu. Quoad secundam verò suadet: Impedimenta quæ improportionem moralem causant ad totam collectionem huiusmodi veritatum attingendam, sunt illarum multitudo, vitæ brevitæ, occupatio in somno, & ad res humanæ vitæ necessarias distractio, ut infra exponemus: At hæc respectu singularum non militant; cum tempus ad illarum quamlibet sigillatim cognoscendam requisitum, non ita longum sit, ut naturalem vitæ nostræ periodum excedat, & cum occupationibus huius vitæ non possit componi: Ergo veritates illæ nedum physicè, sed etiam moraliter, cum intellectu hominis lapsi proportionatæ sunt.

39. Probatur secundò conclusio: Maxima & difficillima veritatum naturalium cognitio est illa quæ habetur de Deo ex effectibus naturalibus, utpote quæ sit de objecto maxime immateriali, & a sensibus remoto: Sed sine auxilio gratiæ potest ex creaturis Divinitas cognosci ab homine in statu naturæ lapsæ; loquitur enim interdum Scriptura de cognitione illa tanquam de possibili homini lapsi juxta providentiam communem, sine mentione & respectu ad gratiam specialem; ut patet ex illo ad Roman. 1. *Invisibilia Dei per ea quæ facta sunt, intellecta conspiciuntur*, & ex illo Sapient. 1. *A magnitudine speciei & creatura cognoscibiliter poterat horum creator videri*: Ergo à fortiori quæcumque alia veritas naturalis illi inferior poterit sine auxilio gratiæ cognosci.

40. Quod diximus de veritatibus speculativis, proportionem servatâ, dicendum est de practicis, cum objectum proportionatum intellectus humani sit omne verum naturale, ex sensibus cognoscibile, non tantum speculabile, sed etiam practicum; & aliunde nullum in natura lapsæ videatur esse impedimentum, quod veri practici cognitionem prohibeat: licet enim effrænitæ concupiscentiæ, & rebellio passionum, aliquando non sinant intellectum se applicare ad ejus cognitionem; tamen cum motus illi non sint continui, nec semper & in omnibus occasionibus in appetitu inferiori excitentur, interdum id permittunt.

41. Pro majori hujus secundæ partis intelligentia, & plurium argumentorum solutione, diligenter

Tom. IV.

A observandum est, veritates practicas esse in duplici differentia: quædam enim sunt quæ pertinent ad artes, & dirigunt effectiorem; alia quæ dicuntur morales, quia actus humanos respiciunt; & istæ adhuc subdividuntur in eas quæ pertinent ad Philosophiam moralem, & vel sunt principia moralia, vel conclusiones ex illis deductæ, & in eas quæ spectant ad prudentiam, ut sunt illæ quæ ordinantur hic & nunc ad executionem. Quamvis ergo intellectus humanus possit cognoscere sine speciali gratia omnes veritates artificiales divisivæ, & morales, quæ sunt principia vel conclusiones Philosophiæ moralis, quia eadem est ratio de illis ac de speculativis; imò & aliquas ex illis quæ immediate pertinent ad prudentiam; non potest tamen attingere, absque speciali auxilio, omne verum practicum ad prudentiam pertinens: cum enim homo in statu naturæ lapsæ, per peccatum originale à Deo ut fine naturali & supernaturali averfus sit, non potest sine speciali gratia formare hoc judicium practicum & prudentiale: *hic & nunc Deus est super omnia diligendus*; tum quia tale judicium dependet à rectitudine appetitus; tum etiam quia est sæper conjunctum cum executione, & habet rationem imperij practici; in statu autem peccati homo non potest, sine auxilio speciali, Deum, etiam ut authorem naturæ, super omnia diligere, ut infra ostendetur.

C Dico tertio: Homo in statu naturæ lapsæ, totam collectionem veritatum speculativarum vel practicarum ordinis naturalis, sine gratia, seu auxilio speciali, attingere nequit.

Prima pars hujus assertionis probatur primò ex D. Thoma 4. contra Gentes cap. 52. ubi inter pœnas spirituales originalis culpæ, ponit vulnus ignorantie in intellectu speculativo, his verbis: *Inter spirituales potissima est debilitas rationis, ex qua contingit quod homo difficulter pervenit ad veri cognitionem. & de facili labitur in errorem, & appetitus bestiales omnino superare non potest, sed multoties obnubilatur ab eis*. Quibus verbis primò constituit vulnus ignorantie in intellectu speculativo, & deinde in practico, quatenus non potest bestiales superare appetitus. Et supra qu. 85. art. 3. ad calcem corporis articuli ait: *Per peccatum ratio hebetatur præcipue in agendis*: ubi ly, *præcipue*, denotat rationem hebetari etiam in speculabilibus, licet minus principaliter. Unde hic art. 2. ad 3. inquit: *Magis natura humana corrupta est per peccatum, quantum ad appetitum boni, quam quantum ad cognitionem veri*. Quibus locis in primis præcipuum Cajetani fundamentum convellitur: ille enim idcirco asserere videtur, hominem in statu naturæ lapsæ posse sine gratia, seu auxilio speciali, omne verum speculabile, nedum divisivæ, sed etiam collectivè attingere, quia existimat vulnus ignorantie ex peccato originali proveniens, esse tantum in intellectu practico, non autem speculativo. Deinde insinuat hæc ratio, quæ potest primò probari nostra conclusio: Potentia infirma & vulnerata non potest præstare totum id quod facere valet potentia sana & integra: Sed attingere omne verum speculabile nedum divisivæ sed etiam collectivè, est actus potentie intellectivæ sanæ & integræ: Ergo intellectus hominis lapsi, vulnere ignorantie affectus, non potest, nisi sanetur per gratiam, totam collectionem veritatum speculativarum attingere.

Confirmatur: Voluntas propter vulnus malitiæ, non potest omnia præcepta legis naturæ collectivè sumpta adimplere, ut infra patebit: Ergo pa-

E

riter intellectus, propter vulnus ignorantiae, non poterit omne verum collectivè cognoscere.

43. Probatur secundo eadem pars: Licet in homine lapsio sit potentia physica ad totam veritatum speculabilium ordinis naturalis collectionem, cum illae contineantur in linea entis sensibilis, seu cognoscibilis per species à sensibus acceptas, quod est objectum proportionatum nostri intellectus pro hoc statu; non tamen potentia moralis, absque speciali gratia: Ergo sine illa non potest talem collectionem attingere. Consequentia patet: nam ad agendum requiritur non solum potentia physica, sed etiam moralis & expedita, seu ab omnibus impedimentis libera. Antecedens verò suadetur: quia in statu naturae lapsae potentia intellectiva hominis est pluribus impedimentis quasi ligata, ne possit in totum suum objectum collectivè sumptum sine errore & defectu prorumpere. Primum est brevis vita: ad omnes enim veritates cognoscendas requiritur longissimum tempus; tum quia ferè sunt innumerae; tum etiam quia homo non devenit in cognitionem veritatis ut plurimum, nisi medio difficili & longo discursu, studioque indefesso, maxime ubi veritates sunt occultae & remotae à principiis. Secundum impedimentum est imperfectum ministerium sensuum; tum propter eorum gravitatem & tarditatem; tum propter organorum in quibus resident debilitatem, & maximam in iteratis sapiens eorum actionibus spirituum animalium consumptionem. Tertium est indispositio corporis, quod studio & labore maximo debilitatur. Quartum, tarditas & pigritia addiscendi, & se applicandi ad studium. Quintum, rebellio & perturbatio passionum, quae rationem obnubilant, movendo ad alia, & minuunt inclinationem ad studium & inquisitionem veritatum naturalium. Sextum est sollicitudo frequens circa temporalia, & necessaria ad victum, quae etiam minuit conatum mentis, & tempus studio illi impendendum absument.

44. Aliqua ex his impedimentis Hypocrates Aphorismo 1. enumerat, dicens: *Ars longa, vita brevis, occasio praeceps, experimentum periculosum, iudicium difficile*. Ea etiam insinuari videntur illis verbis Sapient. 9. *Corpus quod corrumpitur aggravat animam, & terrena inhabitatio deprimit sensum multa cogitantem*. Nam brevis vita, & corporis indispositio, sensuumque hebetudo, significantur in corpore quod corrumpitur: tarditas & pigritia addiscendi, difficultasque iudicii, in anima aggravata: occupatio in rebus externis & ad victum necessariis, in habitatione terrena: diversi passionum motus animum perturbantes, in multa cogitatione sensus.

45. Tertiò suadet eadem pars: Id quod haecenus factum non est, merito iudicatur non posse fieri secundum naturam; quare Hieronymus dial. 1. contra Pelag. ex eo probat non posse hominem propriis naturae viribus absque peccato vivere, quia id nunquam absque gratia contingit: At nullus haecenus inventus est hominum, qui omnes scientias naturales speculativas acquisierit; quin imò quotquot extiterint inter Philosophos veteres, in plerisque gravissimè errarunt: unde Aristoteles 1. physic. multos veterum errores notavit circa principia naturae; & ipsemet aeternitatem mundi asseruit, atque de immortalitate animae valde anceps fuit: Pythagoras suam metempsychosim, sive animarum transmigrationem de uno corpore in aliud, pugnacissimè defendit: omnes denique pluralitatem Deorum invexere, licet rationi na-

turali contrariam: & hinc S. Thomas 1. p. qu. 1. art. primo 2. 2. q. 2. art. 4. & 1. contra Gent. c. 4. infert necessariam esse fidem, ut homo citius & facilius multa cognoscat, quàm nullo modo, vel non nisi per longum tempus, & cum magna difficultate cognoscere posset: Ergo &c.

Ex dictis probata manet secunda assertionis pars, quae est de veritatibus practicis: Tum quia D. Thomas, locis supra citatis, docet intellectum practicum per peccatum originale magis esse vulneratum, quàm speculativum, subindeque minùs potentem ad totam sui objecti collectionem attingendam: Tum etiam quia passionum motus in appetitu sensitivo frequenter insurgentes, magis impediunt veritatem iudicii practici, quàm speculativi: unde D. Thomas hic art. 9. dicit quod *Non possumus ad plenum scire quid nobis expediat, juxta illud Sapient. 9. Cogitationes mortaliū timide, & incerta providentia nostra*. Addo quod, cum peccatum non sit in voluntate, nisi precedat error practicus in intellectu, ut in Tractatu de peccatis ostendimus, sicut homo non potest in natura lapsa omne peccatum effugere sine speciali gratia, ut infra patebit, ita neque omnem errorem practicum, absque illa devitare, subindeque nec omne verū practicum collectivè cognoscere.

§. V.

C. *Præcipua Adversariorum argumenta solvuntur.*

O Bjicies primò contra secundam assertionem: Voluntas hominis lapsa, quia per peccatum originale mansit vulnerata vulnere malitiae, non potest absque speciali gratia omne opus moraliter bonum ordinis naturalis efficere, v. g. diligere Deum ut auctorem naturae, vel gravem superare tentationem, ut communiter Theologi docent: Ergo cum etiam intellectus ejus vulnere ignorantiae sit laesus, non poterit similiter omnes veritates naturales sigillatim & divisivè cognoscere, nisi gratia sanetur ac roboretur.

Respondeo concessio Antecedente, negando 48. Consequentiam & pariter: duplex enim est ratio discriminis. Prima est, quia licet intellectus speculativus per peccatum originale vulneratus sit, aliter tamen ac voluntas, seu intellectus practicus: nam quantum ad veritates speculativas ratio non est vulnerata in ipso lumine, & in principiis quibus movetur ad cognoscendum, sed solum in extrinsecis quae intellectioni deserviunt, puta quia sensus externi & interni fuerunt debilitati, vita abbreviata, & plures necessitates ad illam conservandam contraximus: voluntas autem vulnerata est intrinsecè, & in principio quo movetur ad operandum, scilicet in fine à quo omnis ejus motio incipit, nam per peccatum originale ab ultimo fine averfa est. Idem dicendum de intellectu practico: quia ille non solum est cognoscens, sed etiam efficiens & movens, unde non solum habet pro principiis ea quae pertinent ad bene cognoscendum, sed etiam id quod requiritur ad movendum & exercendum, nimirum intentionem finis.

Secunda ratio discriminis est, quia ad voluntatem non solum pertinet velle intra se, sed etiam operari & movere reliquas potentias, easque subijcere rationi; in quo magnam resistentiam & difficultatem patitur ex parte appetitus inferioris, ad bonum sensibile propensi: at cognitio pure speculativa intra intellectum consummatur, nec ad alias potentias movendas extenditur; & licet

ministerio sensuum indigeat iis, tamen potius juvatur ad acquisitionem specierum, quam a veritatis contemplatione impediatur; & sic quamvis sit aliquis actus virtutis, qui ob sui intrinsicam difficultatem vires superet voluntatis infirmæ, ut actus efficax dilectionis Dei, qui movet per modum intentionis ad totius legis impletionem: nulla tamen est veritas naturalis, quæ tot impedimenta habeat, ut cum solo concursu generali vinci non possit.

49. Obijcies secundò: Veritates Theologicae habentur per naturalem discursum, & tamen nequit intellectus humanus illis absque speciali gratia assensum præbere, propter dependentiam quam habent ab articulis fidei ut à principiis: Ergo non omne quod naturali lumine potest attingi, valet intellectus humanus absque speciali gratia cognoscere.

50. Respondeo quod in assensu Theologico sunt duo, scilicet bonitas consequentiæ, & veritas ex principiis fidei illata. Quantum ad bonitatem consequentiæ, patet eam non indigere speciali gratiâ ut intelligatur, cum illa sit ejusdem rationis in Theologia ac in aliis scientiis, nec principiis fidei, sed arti Dialecticæ innitatur. Quantum ad veritatem illatam, vel est certa & demonstrata, vel solum probabiliter deducta: si solum probabiliter inferatur, non indiget intellectus ad illius assensum speciali gratiâ illustratione, quia non habet ibi fides specialem influxum certitudinis, cum opinativo assensui possit subesse falsum: si autem colligatur demonstrativè ex principiis cognitis per fidem, indiget quidem speciali gratiâ præsuppositivè, scilicet gratiâ fidei, quâ intellectus assentitur principiis; non autem speciali gratiâ distinctâ, quia assensus Theologicus non est formaliter & entitativè supernaturalis, sed radicaliter tantum & initiativè, ut docuimus i. p. in disputatione proximali ad universam Theologiam.

51. Obijcies tertio: Multoties dæmon homines gravi pulsant tentatione, ut eos à veritatum naturalium studio & contemplatione divertat: Ergo tunc saltem speciali gratiâ indigent, ut dæmonis astutiâ neglectâ, veritatis cognitioni incumbant.

52. Respondeo concessio Antecedente, distinguendo Consequens indigent speciali gratiâ roborante voluntatem, ut dæmonis insidias superet, & in intellectum à studio veritatis non distrahat, concedo Consequentiam: roborante intellectum, ut veritatis studio applicatus, illius cognitione obtineat, nego Consequentiam. Nostra ergo conclusio non procedit de difficultatibus quas voluntas pati potest erga studium veritatis, sicut erga alia opera virtutis, sed de cognitione veritatis secundum se, & de difficultatibus eam concomitantibus; dicimusque, nullam esse tantam, quam intellectus hominis lapsus, saltem ubi invenitur cum perfectione sibi debita, ex propriis viribus superare non valeat.

§. VI.

Diluuntur objectiones quæ contra tertiam assertionem fieri solent.

53. Contra tertiam conclusionem in primis obijci potest ex Cajetano: Vulnus ignorantie ex peccato originali proveniens, non afficit intellectum speculativum, sed duntaxat practicum: Ergo homo in statu naturæ lapsæ potest absque auxilio gratiæ, omnes veritates speculativas collectivè sumptas cognoscere. Consequentia patet ex suprâ dictis: Antecedens probatur ex D. Thoma suprâ qu. 85. art. 3. ubi assignando potentias, quæ per

Tom. IV.

A peccatum vulneratæ remanserunt, asserit unam ex illis esse *rationem in qua est prudentia*, id est (ut interpretatur Cajetanus) rationem prout subest prudentiæ: Sed ratio prout subest prudentiæ est practica, & non speculativa: Ergo ex D. Thoma solus intellectus practicus per peccatum originale vulneratus est.

Respondeo negando Antecedens: ad cujus probationem dico, glossam illam Cajetani non esse bonam, nec textui consonam: nam S. Doctor ibidem ait vulneratam fuisse voluntatem in qua est iustitia, & tamen ex hoc inferre non licet, voluntatem solum excepisse vulnus malitiæ, prout iustitia subest: nam verba illa non faciunt sensum reduplicativum, sed speculativum. Cum ergo dicit vulneratam esse rationem in qua est prudentia, solum vult, rationem practicam, in qua residet prudentia, præcipuè vulneratam fuisse, ut expressè tradit ad finem corporis ejusdem articuli, verbis illis suprâ relatis: *Per peccatum ratio hebetatur, præcipuè in agendis.*

Obijcies secundò: Si homo ex propriis viribus, cum generali concursu, non posset totam collectionem veritatum naturalium attingere, natura humana esset imperfectior aliis, cum illæ ex se habeant vim sufficientem ad omnem operationem sibi connaturalem, non solum divisivè, sed etiam collectivè: At hoc videtur absurdum: Ergo & illud.

C Respondeo negando sequelam: quia per hoc solum quod natura humana possit in aliquos actus sibi proportionatos, perfectior est aliis, quæ ex se valent totam suorum actuum collectionem attingere: unus enim actus intellectualis naturæ perfectior est totâ collectione actuum aliis naturis convenientium.

Dices, ex hac responsione & doctrina sequi, quod natura humana esset perfectior aliis naturis, quamvis ex viribus propriis nulla actum sibi connaturalem posset elicere: Sed hoc non est dicendum; aliàs non valeret ratio quâ D. Thomas in 2. dist. 28. qu. 1. art. 5. probat naturaliter intellectum agentem facere speciem intelligibilem in actu, quia si non esset sufficiens ad hoc, natura humana aliis imperfectior esset, cum aliæ in operationibus naturalibus sibi sufficiant: Ergo &c. Sequela probatur: nam licet natura humana ex propriis viribus nullum actum sibi connaturalem posset elicere, per gratiam posset ad actus sibi proprios, aliis perfectiores, elevari.

Respondeo negando sequelam: quia si natura humana nullum actum elicere posset ex propriis, nullâ activitate intra limites naturæ gauderet, & sic in isto ordine, sub conceptu naturæ imperfectior esset cæteris; perfectio enim alicujus nature, intra ordinem naturalem, non debet metiri per id quod potest per gratiam, sed per id quod potest ex propriis.

E Obijcies tertio: Quælibet creatura potest cum solo concursu generali exire in actum suæ formæ sive virtuti naturali proportionatum, ut docet D. Thomas hic art. 1. Sed cognoscere collectivè omnes veritates naturales, tam speculativas quam practicas, est actus proportionatus lumini naturali intellectus nostri, etiam in natura lapsæ considerati; cum ille habeat pro objecto proportionato, etiam in illo statu, ens sensibile, seu cognoscibile per species à sensibus ministratas, sub quo omnes veritates naturales, tam speculativas quam practicas, continentur; cum per veritates naturales eas tantum intelligamus, quæ ex sensibilibus cognosci possunt, ut suprâ §. 1. notabili 1. observavimus: Ergo &c.

E ij

Respondeo primò, distinguendo Majorem : A
Quælibet creatura potest cum solo concursu generali exire in actum suæ virtuti naturali proportionatum : si non impediatur ab extrinseco a tali actu, concedo Majorem : si impediatur, nego Majorem : in statu autem naturæ lapsæ plura sunt impedimenta extrinseca supra adducta, quibus potentia cognoscitiva ligatur, ne exeat in actum suæ virtuti proportionatum.

61. Respondeo secundò (& hæc solutio coïncidit cum præcedenti) distinguendo Majorem : in actum suæ virtuti proportionatum, proportionem tam physicā quā morali, concedo Majorem : proportionem tantū physicā, nego Majorem. Similiter distinguo Minorem : cognoscere collectivè omnes veritates, est actus proportionatus lumini naturali intellectus nostri, etiam B in statu naturæ lapsæ, proportionem physicā, concedo Minorem : proportionem morali, nego Minorem : cum enim proportio dicat exclusionem omnium impedimentorum, non convenit homini in statu naturæ lapsæ, in quo potentia ejus intellectiva pluribus impedimentis quasi ligatur, ne possit totum suum objectum collectivè sumptum attingere.

62. Objicies quartò : Appetitus innatus quo homo naturaliter scire desiderat, non est ad unam vel alteram veritatem, sed ad omnes simul : Atqui appetitus naturalis innatus non potest ad impossibile per vires naturæ terminari, alias esset vanus & frustraneus : Ergo impossibile non est, quod homo per vires naturæ omnes simul veritates naturales cognoscat.

63. Respondeo negando Majorem : intellectus enim non habet appetitum innatum cognoscendi simul, sed seorsim & successivè, veritates naturales; sicut materia prima non appetit simul omnes formas, sed successivè & divisim, ita quod appetitus ejus nusquam sit in satiatio esse, sed continuo in satiari.

Addo quod, ut appetitus innatus, quo homo omne verum ordinis naturalis cognoscere desiderat, non sit frustra, sufficit quod de se, sive ab intrinseco, habeat vim sufficientem ad omnes veritates naturales collectivè cognoscendas, quamvis per accedens talis virtus ab extrinseco sit ligata, & impediatur ne totam illam veritatum naturalium collectionem attingat, ex defectu aliorum quæ cum intellectu ad eam attingendam debent suo modo concurrere.

64. Objicies quintò : Veritates naturales sunt sub certo numero, non enim sunt infinitæ : ponamus ergo quod sint decem, & quod intellectus cognoverit novem, statim poterit cognoscere decimam, quia potest cognoscere quamlibet seorsim & divisivè : Ergo si potest cognoscere omnes divisivè, potest & collectivè : præsertim cum à singulis enumeratis ad omnia simul ascendendo valeat consequentia, verbi gratiā hic homo est albus, ille homo est albus, & sic discurrendo per singulos : ergo omnis homo est albus, vel omnes homines collectivè sunt albi; alias inductio non esset bonus argumentandi modus.

Respondeo primò, negando quod intellectus possit omnes veritates naturales, usque ad decimam exclusivè, cognoscere : nam cum dicitur cum non posse cognoscere omnes collectivè, sed in aliquibus debere deficere, non est sensus quod sit aliqua determinatè, in qua debeat deficere, sed quælibet indeterminatè est talis, & sic nusquam verificari potest, quod deveniatur ad aliquam

determinatè in qua necessariò debeat deficere; sicut cum dicitur oculum esse necessarium ad videndum, non est sensus, quod dexter vel sinister determinatè sit necessarius, sed unus solū, quicumque ille sit.

Respondeo secundò : quod si ita deveniretur ad ultimam veritatem exclusivè totius collectionis, in illa deficeret intellectus, quia licet respectu illius absolute & seorsim sumptæ habeat potentiam omnino completam & expeditam, secus tamen si sumatur ut aliis conjuncta, & ut terminans prædictam collectionem : quia cum ad ipsam deveniretur, debilitata essent organa sensuum, fatigatum esset corpus, perturbata fortè sanitas, & imminens vitæ exitus, & sic deberet intellectus in ea deficere : sicut infirmus deambulando ita fatigatur, ut post quinquaginta passus v. g. alium non possit conficere.

Nec valet, si dicas, intellectum fieri potentiorum ad cognoscendum, quo plura cognoscit, cum non sit potentia organica, nec proinde defatigabilis. Non valet, inquam, quia licet in seipso fiat potentior, in sibi tamen adjunctis & subvenientibus, putà sensibus corporeis, debilitatur & fatigatur.

Ad illud verò quod subjungitur de modo arguendi, à singulis enumeratis ad omnia simul ascendendo, dicendum est, inductionem esse optimum argumentandi modum, quando consequens eodem modo sumitur ac antecedens; secus verò si sumatur alio modo : verbi gratiā si dicerem, hic equus separatus ab alio, non potest trahere currum, nec ille : ergo nec omnes equi simul & collectivè sumpti : non valeret discursus, quia procederetur à sensu diviso ad compositum, seu à divisivo ad collectivum. Ita similiter, quamvis hæc argumentatio sit bona : potest intellectus hanc, & illam, & istam veritatem, enumerando omnes divisivè, cognoscere : ergo & omnes dimiliter divisivè; ista tamen non valet : intellectus potest hanc, & illam, & istam veritatem cognoscere divisivè : ergo & omnes copulativè, quia idem committitur defectus, & arguitur à divisivo ad compositum, seu à sensu diviso ad collectivum. Qui modus arguendi non valet, ut experientiā ipsa constat. Nulla quippe sagitta erat in fasciculo seu pharetra Scilluri, quam facile non possent ejus filij frangere, omnes tamen simul junctas & colligatas, nusquam, urgente Patre, poterunt frangere. Et multi docent, nullum esse præceptum Decalogi distributivè sumptum, quod non possit homo viribus naturæ servare, cum tamen omnia collectivè absque gratiā servare non possit. Item infra dicemus, nullum esse peccatum veniale quod non possit homo per auxilium gratiæ generale vitare; omnia tamen simul & collectivè sumpta, absque auxilio gratiæ speciali vitare non posse.

§. VII.

Corollaria notatu digna.

EX dictis inferes primò, hominem in pura natura conditum, non habiturum potentiam expeditam moraliter ad attingendam totam veritatum naturalium collectionem : quia eadem essent impedimenta respectu hominis puram naturam obtinentis, ac hominis lapsi; scilicet vitæ brevis, ad res humanas vitæ necessarias distractio, aggravatio animi à corpore &c. Ergo & eadem impotentia moralis ad attingendam totius veritatis naturalis collectionem.

69. Inferes secundò, nec in statu naturæ lapsæ, per gratiam sanctificantem gaudere hominem potentia expedita moraliter ad prædictam veritatem naturalium collectionem attingendam, quia gratia sanctificans prædicta impedimenta non tollit, nec proinde moralem impotentiam ex illis proveniente. Quamvis, cæteris paribus, homo iustus, & in amicitia Dei existens, promptior sit meliusque dispositus ad veri contemplationem, quam existens in peccato mortali, & vitiis ac voluptatibus deditus; quia peccata & vitia, præsertim carnalia, mentem hebetant & excæcant, juxta illud Sophoniæ 1. *Ambulabunt ut cæci, quia Domino peccaverunt.* Hinc peccatum à SS. Patribus comparatur stercorei hirundinis, quod cadens in oculos Tobia, ipsum excæcavit. Item in hujus rei typum, Sanson à Dalila deceptus, & à voluptate devictus, oculos amisit, & postea à Philistæis ad molam deputatus est: *Quia* (ut inquit Gregorius) *prius Demones tentationum stimulis intus aciem contemplationis effodiunt, & postea foras in circuitum laboris mittunt.* Sed

Lib. 7.
Moral.
cap. 3.

70. Notandum obiter, quod in Scriptura tribus modis cæci dicuntur illuminati: nimirum luto quo Christus linivit oculos cæci nati, Joan. 9. felle piscis, quo Tobias unxit oculos patris cæci, Tobia 11. & melle quod Jonatas accipiens in summitate virgæ degustavit 1. Reg. 14. ut per hoc innueretur, homines per tria præcipue mysteria illuminari, & à peccatorum tenebris purgari. Primò per mysterium Incarnationis, quod (ut docet Augustinus) luto illo, quod Christus ex saliva & terra confecit, fuit expressum: *Magnum* (inquit) *mysterium Dominus commendavit: expuit in terram, de saliva sua lutum fecit, quia Verbum caro factum est, & inunxit oculos cæci.* Hinc etiam Gregorius Magnus homil. 11. in Evang. observat, quod dum Redemptor noster appropinquaret Jericho, cæcus ad lumen rediit: *quia dum Divinitas defectum nostræ carnis suscepit, humanum genus lumen quod amiserat recepit; unde enim Deus humana patitur, inde homo ad Divina sublevatur.*

Tract.
44. in
Joan.

71. Secundò cæci, per mysterium crucis & passionis Christi (per illud fel quo Tobias oculos patris inunxit figuratum) illuminantur, ut patet in Centurione, & Dionysio, qui iisdem quibus totus mundus, Christo moriente, obscuratus est tenebris, illuminati sunt, & Dei Filium in carne patientem & morientem agnoverunt; unde Propheta Psal. 118. *sicut tenebra ejus, ita & lumen ejus*, quia Deus, qui de tenebris dixit lucem splendescere, non minus crucis & passionis suæ tenebris, quam gloriæ suæ radiis & splendoribus, mundum illuminavit. Quare Chrysostomus Christi crucem, *mundi lampadem*, appellat, & Basilius Seleucus homil. de transfig. docet quod Christo moriente & in cruce pendente, Sol ferre non valens crucis splendorem, lucis suæ radios abscondit: *Vidit* (inquit) *Sol que prius non didicit, ut qui doctus sit abscondi, alterius luminis illustratione.*

72. Tertiò per mysterium Eucharistiæ (melle illo quod Jonatas degustavit, expressum) homines illuminantur. Unde de Discipulis euntibus in Ematis ait Evangelista: *Aperi sunt oculi eorum, & cognoverunt Dominum in fractione panis.* Hinc Chrysostomus homil. 45. in Joann. Eucharistiam, *fontem luminis* vocat; & Germanus Pa-

Tom. I V.

A triarcha Constantinopolitanus, in Theoria, vas in quo Christi corpus asservatur, *arcam luminum*, appellat.

Inferes terriò, quod etiam in statu naturæ integræ non potuisset homo, absque speciali auxilio, omnes veritates speculativas collectivè cognoscere, nec etiam practicas quæ ad Philosophiam moralem pertinent, benè tamen eas quæ spectant ad prudentiam, & ordinantur ad operis executionem.

73.

Prima pars hujus corollarij patet: nam licet in statu naturæ integræ non esset rebellio appetitus sensitivi, nec motus inordinati passionum, fuissent tamen plura alia impedimenta ex supra enumeratis, puta brevitæ vitæ, infirmitas corporis, ad res humanas vitæ necessarias distractio; cum in eo statu homo nec fuisset immortalis, nec liber à morbis, & curis ac sollicitudinibus circa necessaria ad vitæ conservationem, sicut in statu innocentie, seu justitiæ originalis.

Secunda etiam pars constat: nam de veritatibus practicis, quæ ad Philosophiam moralem spectant, eadem est ratio ac de speculativis, ut supra annotavimus.

Tertia verò suadetur: Tota difficultas quæ reperitur in ferendo judicio de veritatibus practicis ad prudentiam pertinentibus, provenit ex rebellione concupiscentiæ, & motibus inordinatis passionum, vel ex eo quod appetitus non sit rectè depositus circa finem ultimum: Sed in statu naturæ integræ, nulla fuisset rebellio concupiscentiæ, nec ulli motus inordinati passionum; & appetitus esset benè dispositus, utpote cum inferior superiori, & superior esset subjectus Deo: Ergo nullum fuisset impedimentum in ferendo judicio prudentiali de agendis hic & nunc.

Inferes quartò, quod licet homines in statu innocentie potuissent plurimum scientiam consequi, & facilius, ac breviori tempore, quam in natura lapsa, vel integra, non tamen omnium collectivè.

74.

Prima pars hujus corollarij patet: quia per privilegia statûs innocentie, multa & magna impedimenta sublata fuissent, quæ in statu naturæ lapsæ & integræ reperiuntur, puta aggravatio spiritûs à corpore; corpus enim in statu innocentie fuisset perfecte animæ subjectum; vitæ brevitæ, quia tunc vita esset longior, cum homines, edendo de ligno vitæ, eam per multa sæcula protrahere potuissent, &c.

Secunda verò suadetur: nam licet Adamus in statu innocentie rerum naturalium scientiam à Deo infusam habuerit, ut in Tractatu de statibus naturæ humanæ ostendimus, illius tamen posteri, si status innocentie perseverasset, eam infusione non accepissent, sed ministerio sensuum & naturali discursu sibi comparassent, ut tradit S. Thomas 1. p. qu. 101. art. 1. Cum autem veritates naturales sint ferè infinitæ, vitæque illius statûs, licet longa, terminum haberet, quo elapso homines in cælum transferendi essent, ut communiter docent Theologi, non esset possibilis omnium hujusmodi veritatum occursum, ut illarum species abstrahi possent: Ergo omnibus pensatis, tam ex parte objecti, quam ex parte intellectûs, non esset in statu innocentie potentia expedita moraliter, ad attingendam totius veri naturalis collectionem. Unde sicut in Angelis sanctis, licet

Disp. 1.
art. 3.

E iij

nulla sit ignorantia, est tamen nescientia respectu aliquorum, ut docet Dionysius cap. 7. celestis hierarc. ita etiam in homine nato in statu iustitiæ originalis, fuisset nescientia aliquarum veritatum naturalium, quæ ad ejus statum non pertinerent: habuisset tamen scientiam omnium quæ debebat scire, seu quæ ad ipsius statum pertinebant. Et de hac solum loquitur S. Thomas qu. 18. de verit. art. 7. in corp. cum dicit: *Non oportuit filios Adæ mox natos omnium scientiam habuisse, sed ad eam tempore proficientes pervenissent*: non verò de scientia rerum omnium naturalium absolute: hæc enim, cum ex parte objecti sit ferè infinita, sensuum & naturalis discursus ministerio non potest perfecte acquiri, sed solum à Deo per specierum infusionem haberi; quo pacto Adamo in primo instanti creationis collata fuit. Ex quo

75. Inferes quintò, quod gratia desiderata ad totam naturalium veritatum collectionem attingendam, non est, nec dici debet supernaturalis quoad substantiam, bene tamen quoad modum.

Prima pars patet: Primò, quia collectio veritatum ordinis naturæ, non est supernaturalis quoad substantiam: Ergo ut cognoscatur, non requirit ex parte principij cognoscentis gratiam entitativè supernaturalem; nam omne id quod exigit pro principio formam supernaturalem, est entitativè supernaturale. Secundò, quia per hoc quod Deus infundat homini species omnium rerum naturalium, fit potens ad illarum cognitionem: At species sic infusæ, non sunt supernaturales quoad substantiam, ut pote ejusdem rationis cum speciebus acquisitis à nobis; unde D. Thomas 1. p. quest. 94. art. 3. ad 1. dicit quod *Primus homo habuit scientiam omnium per species à Deo infusas, nec tamen scientia illa fuit alterius rationis à scientia nostra, sicut nec oculi, quos cæco nato Christus dedit, fuerunt alterius rationis ab oculis quos natura produxit*: Ergo gratia desiderata ad totam veritatum naturalium collectionem attingendam, non debet dici supernaturalis quoad substantiam.

Secunda etiam pars non minùs est evidens: Id enim dicitur supernaturale quoad modum, cujus entitas non transcendit ordinem naturæ, modus tamen quo habetur, illius facultatem excedit, unde visus cæco nato restitutus à Christo, fuit supernaturalis quoad modum quo habitus est: At gratia desiderata ad totam naturalium veritatum collectionem attingendam, non excedit quoad entitatem facultatem humanæ naturæ, ut jam ostendimus, excedit tamen illius facultatem quoad modum quo habetur, cum species ad hoc requisitæ debeant à Deo infundi, & non possint nisi longissimo tempore, sensuum ministerio acquiri, atque ab intellectu agente à phantasmatibus abstrahi & depurari: Ergo talis gratia supernaturalis quoad modum dici debet.

ARTICVLVS II.

An, & quæ gratia, ad cognoscendas veritates supernaturales, seu ad assentiendum mysteriis fidei, necessaria sit?

Icèt hujus difficultatis resolutio directè pertineat ad Tractatum de fide, tamen quia D. Thomas hic art. 1. de illa agit, asserens ad cognoscendas veritates supernaturales indigere hominem

A illustratione gratiæ, ideò ab aliquibus hic pertractatur, & nos breviter illam attingemus. Unde sit

§. I.

Quibusdam premissis difficultas resolvitur.

Suppono primò, veritatem aliquam tripliciter dici posse supernaturalem: Primò ex parte objecti tantum, non verò ex parte rationis sub qua attingitur, ut contingit quando hæreticus fide humanâ, vel suâ voluntate, alicui veritati supernaturali, v. g. mysterio Trinitatis, vel Incarnationis, præbet assensum; licet enim tunc objectum hujus veritatis sit supernaturale, motivum tamen, seu ratio formalis sub qua illi assentitur, est purè naturalis, quia non ei assentimur propter motivum divinæ revelationis (alias omnia alia mysteria à Deo revelata similiter crederet) sed propter aliquod aliud motivum, seu rationem humanam, cui potest subesse falsum. Secundò veritas aliqua potest esse supernaturalis solum ex parte rationis sub qua, seu motivi assentiendi, non verò ex parte objecti crediti, ut quando aliquid naturale creditur ex divina revelatione, v. g. dum credimus Abraham habuisse duos filios, hoc enim naturale est, sed attingitur per lumen divinæ revelationis in Scriptura contentæ. Tertiò potest contingere ut veritas sit supernaturalis utroque modo, ita ut objectum cognitum, & ratio sub qua cognoscitur & creditur, supernaturalia sint, ut dum credimus Deum esse trinum & unum.

Suppono secundò, ad veritates supernaturales cognoscendas duo requiri, unum ex parte objecti, scilicet quod proponatur seu reveletur; alterum ex parte intellectus, nimirum assensum circa tales veritates: unde ex parte utriusque potest esse difficultas, an scilicet requiratur gratia supernaturalis tam ad proponendum objectum, quàm ad assentiendum rebus fidei. Verùm quia de primo nunquam fuit disceptatio in Ecclesia (Pelagius enim gratiam illam externam, se tenentem ex parte objecti, non negavit in secundo statu suæ hæresis, sed tantum internam, seu lumen se tenens ex parte potentie, ab externa revelatione distinctum, ut in Tractatu de hæresi Pelagiana ostensum est) ideò de altero tantum hic agemus, & an requiratur gratia aliqua interna, tam ex parte intellectus quàm ex parte voluntatis, ad assentiendum mysteriis fidei, breviter hic discutimus.

Dico ergo primò: Et si veritas sit supernaturalis ex parte objecti cogniti, si tamen ratio sub qua, seu motivum assentiendi, sit naturale, potest viribus naturæ attingi, suppositâ revelatione & promulgatione Evangelij.

Pater hæc conclusio: Objectum enim supernaturale, prout subest rationi sub qua naturali, non est formaliter supernaturale, sed duntaxat materialiter, cum objectum constituatur formaliter in esse objecti, per rationem formalem sub qua attingitur, & cui subijcitur: Ergo suppositâ ejus revelatione, seu manifestatione, potest viribus naturæ attingi. Unde hæretici fide humanâ & naturali assentiuntur quibusdam mysteriis supernaturalibus in Scriptura revelatis, quia ea non attingunt sub lumine divinæ revelationis, sed sub aliquo motivo naturali, quo ad credendum moventur, eaque credunt, quia proprio suo judicio putant hæc & non alia sibi esse credenda; & licet aliquando ea credant firmissimè, non tamen firmitate ortâ ex certitudine fidei, sed ex pertinacia superbiæ.